

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת אמור תשפ"ה¹

(נכתב ונערך על פי שיחות משנים שעברו)

שבועות – חג נסתר

מועד חג השבועות תלוי בקבלת דברי חז"ל

מה שתקפו של חג השבועות בזמן הזה תלוי בתקנת חז"ל שתיקנו לספור את ספירת העומר - יתכן שיש לזה סיבה מיוחדת. יתכן שבכוונה מאת ה' היתה זאת, לתלות את חג השבועות בספירת העומר, כדי שדווקא בחג מתן תורתנו נראָה איך שדרכנו מהני לדאורייתא, ומוזה נדע שלא רק התורה שבכתב ושבעל פה שמסר לנו משה רבינו מפי הגבורה היא תורה, אלא גם מה שחז"ל מתקנים לנו בדורות שאחרי מתן תורה גם הוא תורה, עד כדי כך שהדרכנו יוצר גם חיובים דאורייתא!

גם מה שאמרו חז"ל שמשו הוסיף יום אחד מדעתו בהכנות של ישראל למתן תורה, מורה על ענין זה. הקב"ה אומר למשה "וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבִּסוּ שְׂמֹלֶתְכֶם, וְהָיוּ נִכְנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד ה' לְעֵינֵי כָל הָעָם עַל הַר סִינַי" (שמות יט, י-יא), ומשה לומד מכח דרשת הפסוק, שצריך להוסיף עוד יום אחד², ודוחה את מתן תורה ליום הרביעי (שבת פז, א). מתן תורה היה אפוא ביום שקבע משה רבינו מכח הדרשה, ולא ביום שאמר הקב"ה. למה אמר הקב"ה למשה את הדברים באופן כזה, שמצריכים "השלמה" של משה רבינו ע"י דרשה, כדי לקבוע מתי באמת יהיה מתן תורה? למה לא אמר הקב"ה בצורה ברורה מתי זה יהיה? נראה שגם בזה כוונת הקב"ה היתה להראות לדורות, שעצם מתן תורה, מתי הוא יהיה, ביום זה או ביום אחר, גם זה תלוי בכח החכמים לדרוש את התורה, ודרשת משה רבינו היא הקובעת מתי יחול מתן תורה בפועל.

[אולי מפני זה נכתב בתורה "כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד ה'", הַשְּׁלִישִׁי – חסר יו"ד. לרמזו, שאין שלישי זה כשלישי שנזכר בתחילת הפסוק – "וְהָיוּ נִכְנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי". אלא הוא יום אחר].

יתכן שמפני זה חלקו הביתוסים על חז"ל לגבי אופן מנין הימים שבין פסח לעצרת, ואמרו שצריך לספור ממחרת שבת בראשית ולא ממחרת יום טוב ראשון של פסח (משנה מנחות סה, א). למה לא רצו למנות כפי שאמרו חז"ל? כנראה רצו להראות בזה, שאין כח לחכמים לפרש את התורה. אבל הקב"ה רצה להראות דווקא ביום מתן תורה את ההיפך מזה, שגם מה שחכמי ישראל בדורות המאוחרים יותר תיקנו - גם זו תורה, וגם את דבריהם אנו מחוייבים לקיים כמו את התורה עצמה.

לכן אמרה התורה שחג השבועות תלוי בספירה שמתחילה "ממחרת השבת", ולא אמרה "ממחרת יום טוב",

שבועות בזמן הזה – מדאורייתא או מדרבנן?

התורה מצוה בפרשתנו: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבָת, מִיּוֹם הִבְיָאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפֶה, שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תְּמִימֹת... עַד מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבָת הַשְּׂבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם... וּקְרַאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם, כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ" (ויקרא כג, טו-כא).

מבואר בפסוקים אלו, שחג השבועות שונה מכל המועדים. לכל המועדים יש תאריך מסוים בו הם חלים. לא כן חג השבועות. לחג השבועות אין תאריך מסוים בו הוא חל. מתי חל חג השבועות? - סופרים חמישים יום מפסח, ואז חל חג השבועות.

כיון שכך, לא מוכרח שחג השבועות יחול תמיד באותו התאריך. בזמן שיש סנהדרין, ניסן ואייר יכולים שניהם להיות מלאים, ואז שבועות יחול בה' בסיון, ויכולים להיות שניהם חסרים, ואז שבועות יחול בו' בסיון (ע"י ר"ה ו, ב). אצלנו תמיד ניסן מלא ואייר חסר, ולכן שבועות חל אצלנו תמיד בו' בסיון. אבל בעצם, אין תאריך מסוים מן התורה לחג השבועות.

היות ואין תאריך מסוים לחג השבועות וזמנו תלוי בספירת העומר, והיות ונחלקו הפוסקים אם ספירת העומר בזמן הזה היא מדאורייתא או מדרבנן (ע"י ביאור הלכה ס"ו תפ"ט ס"א ד"ה לספור), הרי שלדעת הסוברים שספירת העומר בזמן הזה היא רק מדרבנן, לכאורה גם חג השבועות יהיה בזמן הזה רק מדרבנן. שהרי חג השבועות תלוי בספירה, ואם הספירה היא רק מדרבנן, גם חג השבועות לכאורה הוא רק מדרבנן!

למעשה לא מצאנו בפוסקים מי שיאמר דבר כזה. בכל הפוסקים מוזכר שיו"ט ראשון של שבועות הוא מדאורייתא, ויו"ט שני (בחול"ל) הוא מדרבנן.

וצריך להבין: אם ספירת העומר היא רק מדרבנן, וחג השבועות תלוי בספירה, איך יתכן שחג השבועות יהיה מדאורייתא?

חשבתי, אולי יש קצת ראייה מכאן לנושא שדנו ונחלקו בו האחרונים, האם דרבנן מהני לדאורייתא². כלומר, האם דין שתקנו חכמים יכול להשפיע ולשנות את דין התורה. לכאורה רואים מכאן שכן. שהרי אם חז"ל לא היו מתקנים ספירה, אולי באמת לא היה כלל חג שבועות בזמן הזה, ואחרי פסח היה נמשך הזמן בלי שום חג עד ראש השנה. אבל אחרי שחז"ל תיקנו ספירה, הועילה תקנתם אף לדין תורה, ותקפו של חג השבועות הוא מן התורה³.

אכילה ושתייה והנאת הגוף, "עצרת תהיה לכם" - נחלקו בזה תנאים. רבי אליעזר סבר - או כולו לה, או כולו לכם. ורבי יהושע סבר - חלקהו, חציו לה' וחציו לכם (פסחים סח, ב).

למרות מחלוקת זו, אומרת הגמרא, שבשבעות - כולם מודים שחייב לשמוח גם באכילה ושתייה. "הכל מודים בעצרת דְּבָעֵינָן נמי לכם!" למה? - "יום שניתנה בו תורה הוא!" (שם). ביום כזה, אי אפשר לשמוח בלי אכילה ושתייה. שאלו על כך, שלכאורה היה צריך להיות להיפך! יום שניתנה בו תורה, היה צריך להרבות בו בתלמוד תורה, ולא באכילה ושתייה! אבל התירוץ הוא פשוט: אם היינו רק לומדים בשבועות, היינו באמת מראים בזה שאנו נכנעים לרצון ה' ומקיימים את התורה. ה' רצה שנלמד תורה, ואנו יושבים ולומדים תורה. אבל לא זה מה שאנו רוצים להראות בחג השבועות. אנו רוצים להראות בשבועות, שאנו שמחים בתורה שקבלנו! אמנם התורה ניתנה לנו כעול על צוארנו (רש"י ר"ה כח, א), אבל זהו עול מתוק מדבש, שאנו שמחים בו, ולא עצובים בו, ח"ו.

לכן "הכל מודים בעצרת דְּבָעֵינָן נמי לכם", "שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו" (רש"י פסחים סח, ב), "ואינה עליו כעול על צוארנו"⁹ (חידושי רבינו דוד שם). אנו רוצים בתורה, ושמחים בתורה¹⁰. לכן חייבים לשמוח גם באכילה ושתייה בחג השבועות, ולא רק בלימוד התורה. "הכל מודים בעצרת דְּבָעֵינָן נמי לכם".

מספרים על ה"דברי חיים" מצאנו דצ"ל, שלמד פעם בליל חג השבועות במשך כל הלילה, אחר כך התפלל שחרית, אמר הלל ואקדמות, שמע קריאת התורה, התפלל מוסף, הכל כנהוג, ואז, לאחר התפלה, אמר לחסידיו: נו, עד כאן 'חציו לכם!' עכשיו צריך לקיים 'חציו לשם'!... כי את ה"חציו לכם" הרגיש שקיים פלימוד! זהו התענוג שלו! עכשיו נותר רק לראות, שבאכילה יתקיים החיוב השני, של "חציו לה". שהאכילה תהיה כלי להראות באמצעותו את שמחתנו בקבלת התורה, ולא כלי לסיפוק צרכי הגוף ותאוותיו. "שלא נצטוינו (ביום טוב) על ההוללות והסכלות, אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל"¹¹ (רמב"ם הלכ' יו"ט פ"ו ה"כ). אשרי מי שמרגיש כך, שלימוד התורה הוא ה"לכם" שלו. אבל גם מי שמרגיש כך, צריך להראות שגם הגוף שמח בקבלת התורה, ולא רק הנשמה.

כדי שיהיה צורך בדרשת חז"ל שתפרש לנו שהכוונה ב"מחרת שבת" איננה לשבת בראשית אלא ליום טוב. נמצא שזמנו של חג מתן תורה תלוי בקבלת פירושם של חז"ל לתורה. מי שלא מקבל את דבריהם, לא יודע מתי באמת חל חג מתן תורה⁵.

למה לא נזכר בתורה שבועות הוא זמן מתן

תורתנו

כולם יודעים שחג השבועות הוא זמן מתן תורתנו. ויש להתפלא, איך יתכן שאין לענין זה שום איזכור בתורה. בשום מקום בתורה לא נזכר שבועות נקבע לחג מפני שניתנה בו תורה לישראל⁶.

אפשר לבאר דבר זה על פי מה שכתב רש"י על הפסוק "ואיש לא יעלה עמך" הנאמר בלוחות אחרונות (שמות לד, ג). כתב שם רש"י כך: "לוחות הראשונות, על ידי שהיו בתשואות וקולות ומקהלות, שלטה בהן עין הרע. אין לך יפה מן הצניעות". כלומר, הלוחות הראשונות ניתנו בקולות ומקהלות, כדי לרומם ולהדר את המעמד, כפי הראוי לו. ואולם, אופן נתינה זה עורר "עין הרע"⁷, וגרם לאסון, לכן היה צורך לתת את הלוחות פעם נוספת, באופן שלא יהיה בו חשש ל"עין הרע" שתשלוט בהם. לכן ניתנו לוחות שניות בצינעא - למשה רבינו לבדו, ובלי קולות וברקים.

אפשר שזו הסיבה לכך שלא נזכר בתורה שחג השבועות הוא חג מתן תורה. הסתרת ענינו של החג היא ברוח הענין, שראוי לתורה שתנתן בצנעה, כדי שלא תשלוט בה עין הרע. ענין זה, של הצנעת נתינת התורה, מתבטא גם בכמה ענינים ומנהגים הקשורים לחג השבועות.

למשל, המנהג שנהגו להיות נעורים בליל שבועות ולעסוק בתורה דווקא בלילה, בזמן של חושך והסתר, מורה על הסתרה מסויימת של העובדה שחג זה הוא זמן מתן תורה.

עוד נוהגים בשבועות לאכול מאכלי חלב, בשונה משאר ימים טובים שיש בהם חיוב אכילת בשר דווקא (עי' משנ"ב סי' תקכ"ט ס"ק י"א). ממנהג זה גם כן נראה, שיש כאן כוונה להעלים את העובדה שיש שמחה יתירה ביום טוב זה. אמנם דוקא בחג זה "הכל מודים דְּבָעֵינָן נמי לכם" (פסחים סח, ב), "ובזמן שבית המקדש קיים, אין שמחה אלא בבשר" (פסחים קט, א), אך סוף סוף נהגו גם באכילת מאכלי חלב, וגם מזה נראה שיש ענין להעלים ולהצניע את גודל השמחה⁸.

"הכל מודים בעצרת דְּבָעֵינָן נמי לכם"

הגמרא מקשה, כתוב אחד אומר על יום טוב, "עצרת לה' אלהיך" (דברים טז, ח), וכתוב אחד אומר "עצרת תהיה לכם" (במדבר טז, כט, לה). כיצד צריך א"כ להראות יום טוב? יום שמוקדש לתורה ותפלה, "עצרת לה' אלהיך", או יום של

השיחה נערכה לפי קוצר דעתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

1. לדעת הרב שליט"א, בכל פרשה בתורה יש קשר או הקבלה בין תחילת הפרשה לסופה. [הרב פרסם מאמר בענין זה בכתב העת "ירושתנו", כרך ג' (תשס"ט) עמ' קי"ח. כתב עת זה יוצא לאור פעם בשנה ע"י "מכון מורשת אשכנז" (בני ברק), ובו מחקרים וסקירות בתורתם של חכמי אשכנז, אורחותיהם ומנהגיהם].

הקשר שציין אליו הרב שליט"א בפרשת אמור: "לִנְפֹשׁ לֹא יִשְׁמָא" (ויקרא כא, א) ⇔ "נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ" (שם כד, יח). קשרים נוספים:

"וְלֹא יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם" (שם כא, ו) ⇔ "וַיִּקְבּ... אֶת הַשֵּׁם וַיִּקְלֵל" (שם כד, יא).

"אֲשֵׁי ה' לָחֶם אֱלֹהֵיהֶם" (שם כא, ו) ⇔ "לֶלֶחֶם לֹא זָכְרָה אִשָּׁה לֵה" (שם כד, ז).

"וְקִדְּשׁוּ... קֹדֶשׁ יְהִי לָךְ, כִּי קֹדֶשׁ אֲנִי ה' מְקֻדָּשְׁכֶם" (שם כא, ח) [ד' לשונות קדושה] ⇔ "וְאַכְלֵהוּ בְּמִקּוֹם קֹדֶשׁ, כִּי קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשׁ ה'" (שם כד, ט). [ג' לשונות קדושה. ואפשר שהם ד', כי "קדשים" הוא לשון רבים, ומיעוט רבים שניים].

"וּבֵת אִישׁ פָּהָן כִּי תַחַל לָנוֹת" (שם כא, ט) ⇔ "וְיָשֹׁם אָמוּ שְׁלֵמִית בֵּת דְּבָרִי" (שם כד, יא). זונה היתה (רש"י).

"אֶת אֲבִיהָ הִיא מַחְלֵלָת בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף" (שם כא, ט) ⇔ "וַיִּזְצִיאוּ אֶת הַמִּקְלָל... וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֲבָן" (שם כד, כג).

"אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה" (שם כא, י) ⇔ "וַיִּקְחוּ אֵלָיֶךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ" (שם כד, ב).

"בְּתוֹלָה מַעֲמִיּוֹ יָקַח אִשָּׁה, וְלֹא יַחְלֵל וְרָעוּ" (שם כא, יד-טו) ⇔ "וַיִּצָּא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן אִישׁ מִצְרִי... וַיִּקְבּ... אֶת הַשֵּׁם וַיִּקְלֵל" (שם כד, י-יא). [הנולד בקדושה - קדוש; הנולד מעבירה - סופו לעבירה].

"כֹּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרָב" (שם כא, יח) ⇔ "וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ" (שם כד, יט).

"אִישׁ עוֹר... או תִּבְלֵל בְּעִינוֹ" (שם כא, יח-כ) ⇔ "עֵינַי תַּחַת עֵינַי" (שם כד, כ).

"שָׁבֶר רֶגֶל או שָׁבֶר יָד" (שם כא, יט) ⇔ "שָׁבֶר תַּחַת שָׁבֶר" (שם כד, כ).

"אֶף אֵל הַפְּרִקָּה לֹא יָבֵא" (שם כא, כג) ⇔ "מִחוּץ לְפִרְקָה הַעֲדָה בְּאֵהָל מוֹעֵד" (שם כד, ג).

"וַיִּדְבֹּר מִשָּׁה אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם כא, כד) ⇔ "וַיִּדְבֹּר מִשָּׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם כד, כג).

2. נביא כאן שתי דוגמאות לענין זה:

א. איתא בסוכה (כג, א) העושה סוכתו על גבי בהמה, [שאסור מדרבנן לעלות עליה בשבת וביו"ט], רבי מאיר מכשיר ורבי יהודה פוסל. מאי טעמא דרבי יהודה - אמר קרא חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים. סוכה הראויה לשבעה - שמה סוכה. סוכה שאינה ראויה לשבעה - לא שמה סוכה. ופי' הריטב"א, שלרבי יהודה כך הוא דין התורה, לפסול כל סוכה שאינה ראויה לשבעה מאיזה צד וענין שיהיה, והרי היא פסולה מן התורה, אע"ג שהאיסור לעלות עליה בשבת וביו"ט הוא רק מדרבנן.

ב. ביומא (עד, א) מבואר, דשבוועת העדות שחייב עליה הכתוב קרבן שבועה (ויקרא ה, א-יג), אינה נוהגת אלא בראויין להעיד. למעוטי משחק בקוביא, שאינו ראוי להעיד. ואע"ג דמשחק בקוביא מדאורייתא מיחזי חזי ורבנן הוא דפסלוהו, כיון דמדרבנן אינו ראוי להעיד, לא קא חיילא עליה שבועה מן התורה ופטור מן הקרבן.

3. הרמב"ן כתב טעם אחר למה חג השבועות תקפו מן התורה אף בזה"ז. לדעת הרמב"ן, כיון שאמרה התורה על חג השבועות "חַג קָטָן עוֹלָם בְּכָל מוֹשְׁבֵי־הָאָרֶץ" (ויקרא כג, כא), רצתה התורה להדגיש בזה, שגם בזמן שאין מקדש ואין עומר ושתי הלחם, מכל מקום חג השבועות לא בטל, והוא קיים לעולם. וכן מה שנאמר בשבועות "וּקְרָאתֶם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יְהִיֶּה לָכֶם" (שם), בא ללמד, "כי גוף היום הוא קדוש ואסור בעשיית מלאכה, ואיננו תלוי בעומר ולא בקרבנות" (רמב"ן שם, כח).

נמצא, שאף לסוברים שאם בטל העומר בטלה גם מצות ספירת העומר, מ"מ נאמר בפסוק זה, שביטול ספירת העומר אינו משפיע על תקפו של חג השבועות, והוא קיים לעולם.

4. משה דרש: "הַיּוֹם וּמָחָר" - היום כמחר. מה מחר לילו עמו, אף היום לילו עמו (שבת פז, א).

5. ונראה דזהו עומק דברי הרמ"ע מפאנו שהקשה (עשרה מאמרות, מאמר חיקור דין, ח"ב סוף פט"ו), הרי יציאת מצרים היתה ביום ה' בשבוע, והתורה לכולי עלמא בשבת ניתנה, ונמצא אפוא שהתורה ניתנה ביום נ"א לספירה, וא"כ למה נצטוונו לעשות שבועות ביום נ' לספירה ולא ביום נ"א. ותירץ, שבא הקב"ה לרמוז לנו בזה על יו"ט שני של גלויות, ולכן ניתנה תורה ביום נ"א, אבל יו"ט ראשון של שבועות הוא ביום ה' לספירה (הובא במג"א ריש סי' תצ"ד). ולכאורה קשה על תירוץ זה: למה בכלל צריכה התורה לרמוז על יו"ט שני של גלויות? ולמה דוקא בחג השבועות ולא ברגל אחר?

והנה ידוע, דיו"ט שני של שבועות מעולם לא עשאוהו מחמת ספק של תורה, שהרי זמנו של החג מן התורה הוא ביום נ' מפסח, ועד אז כבר נתפרסם בכל הגולה מתי חל הפסח, וכל מה שעושים יו"ט שני בשבועות הוא רק מחמת גזירה ותקנת חז"ל שלא לחלק בין שבועות לשאר ימים טובים (עי' רמב"ם הלכ' קידוש החודש פ"ג הי"ב ובמפרש שם, ריטב"א ר"ה יח, א סוף ד"ה גרסי' בירושלמי, שו"ת חת"ס ח"א סוף סי' קמ"ה, ואור שמח הלכ' מילה פ"ג ה"ו ד"ה ומה שצוח). וא"כ י"ל, דלכן ניתנה תורה דוקא ביו"ט שני של שבועות, שהוא לגמרי מדרבנן, להראות את תוקף תקנות חז"ל, שגם מן השמים מתחשבים ביו"ט שני דרבנן, וקבעו את מתן תורה ביו"ט השני, ולא הראשון.

ואולי זהו עומק דברי המג"א שהוסיף וכתב על דברי הרמ"ע מפאנו, וז"ל: "ואפשר דהיינו דקאמר יום אחד הוסיף משה מדעתו, ואין כאן מקומו". ונראה דכוונתו על דרך האמור כאן, שרצה הקב"ה לתת את התורה באופן שיהיה ברור שהיא ניתנת על דעת חכמי התורה שהם יפרשוה וידרשוה, ולכן ניתנה התורה דוקא ביום שהוסיף משה מכח דרשא וילפוטא שדרש מעצמו (כמבואר בגמרא - שבת פז, א), להראות כח חכמי התורה, שאפי' זמן מתן תורה נקבע ע"פ דרשת חכמים, מה היתה כוונת הקב"ה כשאמר "וְקִדְּשִׁתֶּם הַיּוֹם וּמָחָר" (ע"ש), וכ"ש שצריך לשמוע להם בפירוש שאר דברי התורה. [ועי' כעין זה ב"בית הלוי" על התורה, פרשת יתרו, ד"ה "להבין הענין"].

6. וכבר עמדו בזה המהר"ל (תפארת ישראל פכ"ז) הכלי יקר (ויקרא כג, טז) ועוד. עי' בתירוץיהם.

7. מי הוא זה שנתן עין הרע בלוחות, ולמה זה גרם לשבירתן, ואיך נתינת הלוחות השניות בצינעה מצילה מכך שלא יחזרו וישברו - כל אלו ענינים עמוקים המצריכים ביאור רחב.

אולי יש לפרש הענין ע"פ דברי הגמ' (סנה' כו, ב), שהתורה נקראת "תושיה", כי ניתנה בחשאי מפני השטן. ופי' ביד רמה ז"ל: "שניתנה

בחשאי מפני השטן - מדת הדין שהיתה מעכבת שלא ליתנה לבשר ודם. ולשון משל הוא, שמתן תורה לבשר ודם לפני משורת הדין הוא, לפי שאין בשר ודם ראוי לטובה גדולה כזאת; וכל דבר שהוא לפני משורת הדין, כיון שלא נעשה ע"פ מידת הדין דומה כאלו נעשה שלא לדעת הדין, וזו היא שאמרו שניתנה בחשאי, כלומר שלא מדעת מידת הדין שקרויה כאן שטן, לפי שהיה לה להשטין ולעכב את הדבר אילו היה הדבר תלוי בה, אלא שגברה מדת הרחמים ולא נעשה הדבר ע"פ מידת הדין. עכ"ל.

8. עוד ענינים המורים על "הסתרת" חג השבועות:

(א') לכל המועדים יש זמן מוגדר מתי הם חלים, חוץ מחג השבועות, שאין לו זמן ברור, אלא תלוי בספירת חמישים יום מפסח, וממילא אין לו זמן קבוע, "פעמים חמשה בסיון, פעמים ששה, פעמים שבעה" (ר"ה ו, ב).

(ב') אין לחג השבועות שם המורה על ענינו שהוא חג מתן תורה - לעומת חג המצות, חג הסוכות, יום הכפורים, ששמותיהם מורים על ענינם. פסח על שם הפסחה שנעשתה באותו לילה של יציאת מצרים, ומזכרת ניסי היציאה, סוכות על שם הסוכות שבהן חסו ישראל במדבר, למען ידעו דורותיכם וכו', לעומת זאת השם 'שבועות' אינה מגלה לנו על תוכן החג ועל האירוע המרכזי שבו שהוא קבלת התורה, אלא רק מציין את השבועות שנספרו בספירה שקדמה לחג.

(ג') עוד שינוי ניכר בין שבועות ושאר ימים טובים, שלא מצינו קביעות עבודה מיוחדת למועד זה. בפסח אנו מרחיקים את החמץ ואוכלים מצה, בראש השנה תוקעים בשופר, ביום"כ מתענים, בסוכות אוכלים בסוכה ונוטלים ד' מינים, לעומת זאת בחג השבועות לא נתקנה שום עבודה מיוחדת, ושום שינוי ניכר מחיינו הרגילים לרגל האירוע הגדול שהתרחש בו, שנגלה אלינו הקב"ה בכבודו ובעצמו על הר סיני מתוך ענן בוער באש ונתן לנו חמדה גנוזה שמשתעשע בה. ולמה אין לנו איזו מצוה מיוחדת להנציח עובדה זו, ולהכשיר עצמנו באמצעותה לקבל ההארות המאירות בכל שנה בזמן הזה.

(ד') גם אורך זמן הרגל הזה לעומת שאר הרגלים מעורר תמיהה. למה הרגלים המזכירים את פדותנו וקיומנו נמשכים ז' ימים, ואילו הרגל שבו קיבלנו את התורה הקדושה אינו נמשך אלא יום אחד בלבד. והתמיהה נכפלת למתבונן, שהרי התורה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, והיאך מסוגלים קרוצי חומר כמונו להיות ראויים לקבל עוצם קדושתה, וכל זה ביום אחד בלבד!

9. ומי כן מרגיש שהתורה היא כעול על צווארו? - עמי הארצות! כמבואר ברמב"ם: "כשיבוא הגר או הגיורת להתגייר... מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו" (רמב"ם פ"ג מהלכ' איסורי ביאה ה"ד). הרי שהרמב"ם חילק בין תלמידי חכמים לעמי ארצות. עמי ארצות מרגישים "כובד" בעול התורה, ו"טורח" בעשייתה. משא התורה והמצוות מכביד עליהם, מעייף אותם ומצער אותם. לעומת זאת, אצל תלמידי חכמים - הארון נושא את נושאו. הם ששים ושמחים לעשות רצון קונם, ואינם מרגישים לא "כובד" בעול התורה, ולא "טורח" בעשייתה.

ומדוע זה כך? - מסביר "אור החיים" הקדוש: "הצדיקים, הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה, אינם מרגישים שיש להם עמל... אלא אדרבא כאדם המרויח, וכאדם המשתעשע בשעשועים, לרוב חשקם בתורה" (אורח"ה במדבר כג, כא). הרי מבואר בדבריו הטעם, למה הצדיקים והת"ח אינם מרגישים כובד עול התורה וטורח עשייתה: "לרוב חשקם בתורה"! החשק הזה גורם, "שאינם מרגישים שיש להם עמל... אלא אדרבא כאדם המרויח, וכאדם המשתעשע בשעשועים"!

10. ועי' רמב"ן על הפסוק שנאמר במתן תורה: "וַיִּחַזְזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֵּאָכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ" (שמות כד, יא), שכתב: "וטעם וַיִּשְׂתּוּ - שעשו שמחה ויום טוב, כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה". [ובחלק מן המהדורות מופיע ברמב"ן עוד קודם (שם, א), שאחרי שקבלו התורה, בו ביום נאמרה להם פרשת משפטים, "וקבלו הכל בשמחה", ואח"כ "שבו לאהליהם ועשו שמחה ומשתה ויום טוב ביום קבלת התורה". ומה שכתב הרמב"ן אח"כ "שעשו שמחה ויום טוב, כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה" - זה היה ביום שאחרי מתן תורה, שאז בנו המזבח והעלו עולות ושלמים וכתרו ברית עם השכינה (עי' רמב"ן שם, א)]. גם ברש"י (שם, י ד"ה ויראו) משמע שיש חשיבות רבה לשמוח במתן התורה (ע"ש). וגם הר"ן כתב, שמצוות ספירת העומר בזמן הזה, היא "להיות מחשבים נ' יום לשמחת התורה, כמו שמנו ישראל באותו זמן" (ר"ן על הרי"ף, סוף מס' פסחים, ד"ה ובהגדה). גם מה שנהגו "לשטוח עשבים בשבועות בבתי הכנסת והבתים" (רמ"א או"ח סי' תצ"ד ס"ג), כתב הרמ"א שהוא "זכר לשמחת מתן תורה" (שם). וגם לפני שקבלו ישראל את התורה, כשרק הגיעו להר סיני, כתב הרמב"ן שהיה זה "שמחה להם ויום טוב, ומעת צאתם ממצרים נכספים אליו, כי ידעו ששם יקבלו את התורה, כי משה הגיד להם מה שנאמר לו: תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה (שמות ג, יב)". וגם לפני כן, כשעוד היו במרה, נאמר: "וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה... שָׁם שָׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסְהוּ" (שם טו, כג-כה). ופירש רש"י: "במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם". לא "מצוות" נתן להם, אלא "פרשיות". ולא כדי "לקיימן", אלא רק כדי ש"יתעסקו" בהם. ופירש הרמב"ן: "הודיעם החקים ההם, ולימד אותם: עתיד הקב"ה לצוות אתכם בכך... והיה זה להרגילם במצוות, ולדעת אם יקבלו אותן בשמחה ובטוב לבב, והוא הנסיון שאמר ושם נסהו". הרי מבואר מכל זה, שהשמחה בקבלת התורה הוא ענין חשוב וגדול.

11. ועי' בטור (או"ח סוף סי' תקכ"ט) כיצד היא השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל.